

Bálintné Kovács Júlia

A remetei örmények

Arra gondoltam, ha már az egyik korábbi lapszámunkban bemutattuk a bukovinai örményeket, nézzünk csak utána a remeteieknek is. A világhálón találtam is egyet-mást, aminek egy részét megosztom a Füzetek olvasóival.

Gyergyóremete életében jelentős változásokat hozott a 19. század. 1820-ban örmények telepednek be a faluba: a *Mélik*, *Bogdán*, *Kápálb*, *Kápdebó*, *Zakariás*, *Dobribán*, *Szekula*, és *Czárán* családok, később a *Novák* család.

Gyergyóremete központjának mai arculata 1880 és 1910 között alakult ki, amikor az itt élő gazdag örmény családok és a remetei székely Puskás család az Osztrák-Magyar Monarchia polgári ízlésének megfelelő imponzáns épületeket emeltek. Ekkor épült *Puskás Sámuel* kereskedő boltja, *Dobribán Kristóf* kereskedő háza, a Sáska-ház, valamint *Mélik István* több nagy épülete. A jól jövedelmező kereskedelemmel foglalkozó Puskások a 19. század vége felé látványos gyorsasággal emelkedtek a falu nagybirtokosai közé.

(Az 1989-es rendszerváltás után néhány épületet visszakaptak régi tulajdonosaik, felújításkor pedig törekedtek a házak polgári jellegének megőrzésére.)

Az idők során szerintem a székely Puskás család tagjai összeházasodtak az örményekkel, erre utal az is, hogy kereskedők lettek, boltot nyitnak. Hamarosan az örmények kezébe kerül az erdőkitermelés és az ehhez kapcsolódó tutajozó kereskedelem. Megkaparintják a hitelezések során eladósodott családok birtokait. A század végére már az így összegyűjtött

birtokok mennyisége 665 kataszteri hold volt. Mindez meggyorsította a faluközösség felbomlását.

A lakosság jelentős része számára nem maradt más hátra, mint a távoli vidékek erdőin munkát keresni. A korabeli sajtó gyakran tudósít az erdő munkával kapcsolatos munkaerő vándorlásról. A Csíki Lapok egyik 1898 évi közleménye szerint „ez évben különösen Gyergyóremetéről mentek ki tömegesen munkások, állítás szerint mintegy 500-an”.

Betegh Imre remetei plébános feljegyzése szerint „az országnak alig van része, hova munka és foglalkozás tekintetében el ne jutnának”.

Ugyanakkor az örménységnek köszönhető a polgári fejlődés felgyorsulása a század végén. Megnőtt a kereskedelem és pénzforgalom. Az amatőr színjátszás, olvasóköri és könyvtári létesítése, a március 15.-i ünnepélyek hagyományossá tétele, szegény, de tehetséges tanulók anyagi segítése fűződik a nevükhöz.

Monumentális építkezéseikkel alakították ki a község központjának még ma is meglévő arculatát is.

A Mélik-ház

A fakeskedelemmel foglalkozó örmény származású Mélik család a 20. század elején nem csak Gyergyó, hanem a vármegye legmódosabbjai is voltak. Egy 1918-as Csíkvármegye 117 legtöbb adót fizetők jegyzékén Mélik István a 14. helyen állott. A századfordulón U alakban épült házuk homlokzati része őrizte meg a központ épületei közül a legtöbb



Mélik ház

eredetiséget. Az épület közepén boltíves bejárattal szimmetrikusan ketté osztott. A boltozat színes indás-virágos festése néhány éve még állott, azóta lemeszelték. Boltíves bejárata szimmetrikusan osztja az épületet. A jobboldali részen félköríves ajtó és két ablak látható, a baloldali ablakok egyenes záródásúak.

Kovácsoltvas kapuján a család monogramját jelentő „M” fölött a társadalmi rangot jelentő ötágú korona látható.



„Élő emlékezet”

– Örmény származású családok Marosvásárhelyen – 2. rész

PETELEI CSALÁD

PETELEI MÁRTON (*1700 évek vége - †1800 évek eleje) - kereskedő
Felesége: BILUSKA ROZÁLIA, Marosvásárhelyen fogadót tartott
Gyermeük:

(1) István (*Marosvásárhely, 1819 - †?) - kereskedő.

Üzlete Marosvásárhelyen a római-katolikus plébánia közelében, a régi városháza földszinti részén, lakóháza pedig a Szent György (Forradalom) tér 16 szám alatt volt. Az utcavonal módosításával az utcafrontra másik házat emeltek. A ház falán levő, emléktábla felirata:

„1852 szeptember 13-án e falak között született Petelei István erdélyi író. Meghalt 1910. január 5-én.”

Felesége: ISTVÁNFI MÁRIA (*Marosvásárhely, 1824 - †?) (Feleségének testvérei: Antal János, Veronika (Véri néni), férje: *Patrubány Miklós*, Katalin, Anna sógornő; Eranosz Rebeka.)

Házasságkötés: 1843

Tizenhárom gyermek születik, életben maradt gyermekek:

(1.a) Anna (*1845 – †1907), családi levelezésben Nina
Férje: SOMBORI JÁNOS (*Zetelaka, 1833 – †Marosvásárhely, 1891)

Gyermekeik:

(1.a.1) Irma

Férje: GÁL JÁNOS (Székelyudvarhely, 1894 – †?) - jogász Budapesten, I. világháborús zászlós, olasz hadifogságból 1919-ben szabadul. Elvégzi a Képzőművészeti